

4.

Не змовкаючий гургурдядько.

Написав
Івах Верхратский.

ЛЬВІВ.
Накладом автора.
З печатні В. А. Шийковського.
1911.

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001015056052

I. 255.014

1963K428/79

При кінці сімдесяти і на початку вісімдесяти років минушого століття у молодших тогді народовців повстала гадка нівечити у нас всіх „авторитетів“, котрих без згляду, чи они належали до народовців, чи до „старорусинів“ зарівно безчещено і зневажаю. Те поведене тогдішних молодих народовців підохчувала головно „рудозавистна“ злоба, а також гадка соціяльна тих молоденьких шоробурів, котра у старших і опитнійших народовців ніяк не могла прийнятись.

В 10 літ пізнійше пізнано у народовців, що таке зовсім нездале поведене більше приносить шкоди, ніж пожитку. Тому кинено ся у другий бік і знов переборщено. Почато трохи не всіх і вся розхвалювати, думаючи тим виростити і скріпити писателів. Неперечно розпочали смілійше і частійше писати, але таки часто захвалені писателі по двох, трох слабих пробах зовсім перестали писати; нашли ся і такі, котрі вповаючи на хвальбу їм приношену що раз смілійше виступали і свої писанечка власноротно розхвалювали. До тих то послідних іменно належить: В а с и л ь
Щ у р а т.

Тут приведемо кілька плодів єго музи, показуючи, як дуже ови недоспілі і як дуже могли пошкодити і самому співцю, що міг зложити таку нісенітницю і нею чванити ся.

П і с ь н я (1892).

Ой виберусь я полем,
В зелений бір*) піду,
Шукати побратима,
А чей хоч там (!) найду.

Хоч там найду я друга,
Та дружнюю любов,
Будь він і душегубець, (?!)
Лий він людськую кров. (?!)

Зелений бір, ялиця
Червоні (?) долом пні**) —
Гукну-ж я: пугу, пугу!
Хто жив, озвись мені.

Несеть ся гомін бором,
Несесь не раз, не два,
От і озвав ся врешті —
А хто такий? — Сова!

То бачите „поет“! якийсь несамовитий, пугукає: на єго „пісню“ не озиваєсь навіть і „душегубець“, що ле людськую кров — тіль-

*) В народній поезії має бір епітет „темний“, а гай „зелений“. Ліс листнодеревний зове ся „зелений“, бір або ліс шпильчастий „чорний“. В думі про Нечая співають:
З-за чорного лісу, з за зеленого гаю
Як крикнули козаченьки: втікаймо Нечая!

I. B.

**) Кора ялиць єсть біла во сива.

I. B.

ко сова. Та сова пожиточна птиця, она нищить миші, „не ле людскої крови“, а озиває ся лише в ночі. Може бути, що славний „поет“ віквав в ночі тай сполохав сов лю з дерева.

Думка (1892)

Ой устану-ж бо я, ой погляну-ж бо я
На синє небо ясне,
А чому та зоря, та чому не сия,
Лиш канє з неба й гасне?

Ой та якже зорі, як у тузі журі
Гулять по небу — пробі!
Ой коли-ж бо коли єї друг на землі
Спочив у темнім гробі.

Ой устану-ж бо я, ой погляну-ж бо я
На небо тай на зорі;
Та чи довго мені лічить дні навісні
В солодкім жизнї горі?

Зорі сяють — миглять, зорі сяють
[мовчать,
Не слухають, що кажу —
Мабуть я не діжду, без відмови піду
У хату... спати ляжу.

Молода дівчина в ночі в лісі (як видно з приданої вінети) ожидає милого. Хватска дівчина не боїть ся зовсім і о півночі іде сама — самісенька до ліса „поетично“ про свою любов мріти. Того не втяв би і одва-

жний мужчина, бо до ліса в ночі взяв би хоть добру хворостину, що-б оборонитись в потребі від напасти... Але дівчині і на гадку не прийде яка можлива небезпека.. она дивить ся на зорю, що „не сия, лиш кане, з неба гасне“. Як гуляти зорі, коли єї друг на землі „спочив у темнім гробі“. В незручних тих словах обнята повірка люду, що зоря погасає, коли єї друг на землі т. є. чоловік згинув. Здає ся, коли так, то все вже скінчило ся, хіба туга за милим може еще лишити ся. Але дівчина в лісі о півночі вижидає свого милого і питає „чи довго мені лічить дні навісні (?) в солодкім жизни горі“. Та зорі сяють мигтять, нічого не відказують і она — що-ж бідоласі і діяти — до хати іде спатоньки (з великї туги). Най же їй хорошо спить ся! Спатки то мабуть найліпший лік на нещасну любов, сего їй ніхто не спинить і не заперечить, навіть і поетчук на те позваляє.

Небавом Василь Шурат знов сплюдив красеньку річ, котру поіменував: *Lux in tenebris*. Вже саме назване єсть вельми провокуюче і образливе, хотьби навіть стихи були добрі. Отже-ж все, що єсть, то темнь теменна а в тих темнощах явить ся мов світ подаваний автором. Який же то світ, що за *lux*? Ото малевька книжочка з ничевими зовсім стишками, де находим:

Я радби в души всі думки, всі пісні
 Сховати перед світом,
 Як довго плітка скрита вод блакитом,
 Так довгі життя єї дні.

Будь плітці в воді і безпечно — так ві!
 Запрагне сонця й гине —
 Нехай же к сонцю й думка мчиться,
 лине,
 Най мчать ся, най линуць пісні!

Порівнане пісень-думок з безголосою рибою — се справди куріозне. Ще чуднійший висказ, що плітка, котрій „безпечно“ в воді, гине, коли забagne сонця! Дійсне безголове! Плітка триває в воді, хоть і стрічаєсь в ній з щукою і другими хижими рибами, а тая зустріча, хоть і стараєсь перед ними скрити, дуже часто кінчить ся єї смертю... Плітка часто підпливає к верхни води, від чого не гине, а погибає лишень тогді, коли чоловік її зловить і витягне з води або коли її вхопить риболовчик (Sterna), котрий іменно її часто собі смакує... Таке то щасливе тріване плітки в воді. Тото запевнюване „радого скриваня думок перед світом“ єсть „хитростю“ особливого рода... а також чудне бажане, що-би линули к сонцю думки, як виходить з попередного порівняня на те, що-би їм пришлось згинути...

Таке то стишкове сміте подає ся

яко lux in tenebris! Читатель, надійсь, назве той збірник стишків вірнійше: „Снопик пустої соломи“.

Проста, однакож сердечна пісня Гушалевича:

Красна зоре подиви ся
Ясним личком з висоти,
Близше, низше прихили ся,
Тугу з серця розжени!

не сподобала ся Василеви Щуратови; то-ж щоб її притемнити, написав також спів до зорі, в котрім находимо такі скандальні, безглузді нісенітниці, що ледви припустити можна, аби походили від інтелігентного, тверезого чоловіка. От дещо масного на спір-бунок:

Ти зоре, що тремтиш
І блудиш наче п'яна
І мечеш крові блиск
Мов кровію налита —
Ні ти провідник наш,
Ні сонце сего світа,
Що сходу свого жде
До рана!

„Поет“ хоче перед всім „поступу“ — тож зоря „блудить“ наче „п'яна“, мече „крові блиск“. Горівка і кров — се вже конечно поступ. Але не хоче провідником ні зорі, ні сонця, що сходу свого жде до рана! Крайне безглузде!

В „Розчарованю“ (з Тетмасра) читаєм:

Злеліяв я в навалі фаль
 Мрій-спів як лімбу над водою
 Тебе погідною, ніжною —
 Як жаль мені, як жаль !

Видко, що »лімба« ужито тут до окраси поетичної. Най буде і так! Хоч гірська к и д р а (*Pinus cembra*) росте не конче над водою — та нехай се *licentia poetica*! Інша річ, що до виразу „лімба“ із згляду язикового. Давнійше писали у нас: „лимба“, „лимбовое дерево“ (форма будьсिम зрущена), але сей вираз не в руский: стрічає ся він у Чехів і Поляків: *limba*. У Русинів зове ся в Галичині: к е д р и н а, а на Руси угорській: к и д р а. І в прозі і в поезії лише тих виразів повинно уживатись.

На зелени дрімучих галь,
 Де з вітром граєсь хмарка синя,
 Була ти так мені єдина —
 Як жаль, мені як жаль !

З самого почину я якось не уважав і як раз думав, що автор говорить про „Галі“, бо мені пригадались слова української співанки :

Галю, Галю чорнобрива,
 Чом у тебе брови криво?
 На козака задивилась,
 Тим брівонька іскривилась !

Та читаю вдруге: еге! не так! таж тут прописано: на зелени дрімучих галь, де хмарка граєсь з вітром. Отож тут, галі значить руске „полонини“, у Татрівців hale. Коли говорить ся про полонини татрівські, то можна про те згадати, що тамошні „Горалі“ зовуть їх »гальями«, ніяк однакож не годить ся пе- стрити нашої річи тим виразом кладучи „галі“ місто полонини. Узискане риму або ритму ніколи не повинно відбувати ся коштом чистоти язика.

Те, що Василя Щурата хвалено, хоть і не було за що, его так осмілило, що він взяв писати ріжні, впрочім не глибокі студії і критики. Між иншим написав „Французский декадентизм в польській і великоруській літературі“. Ціла школа декадентизму з штучно викликуваними ефектами і чудними приємами в бесіді, з тим диварним, неодвітно прибраним патосом єсть схибленем і викривлюванем поезії, так противним доброму смакови, як колиб хто на примір похотїв вино пати не устами, а хлибати носом... Поезія повинна плинути природною струєю а і так звані фігури поетичні, хоть они становлять окрасу стилю, коли їх за богато, опротивіють. І окраси в реченях повинні бути в одвітній мірі і рости той приятний злагід, який одмічає твори писателїв дійсно талановитих.

Що автор проказав про польських декадентів, нагадує критику голошену в польських писаннях. Тож прочитавши замітки Василя Шурата треба сказати:

Was man auch schreibt — o bitt'rer Hohn,
Ein and'rer schrieb es besser schon!

Короткі уваги про декадентів російських подекуди зовсім фальшиві. Порікаючи слушно тих поетів російських, що любують собі пестрити річ старинними словами і „екзотичними назвами“, каже про Брюсова: „Він говорить о криптомеріях, орхідеах, ліянах і других тропічних рослинах, при чім часто з уживання тих слів можна догадатись, що автор не має ясного розуміння про вид самих рослин“. Сказано се так протепно і таким тоном, ваче б критику тропикові види рослин аж геть то були знаві*). Вичислені рослини суть справди такі, про котрі і не фаховий легко може знати. І так *Cryptomeria japonica* (Зрістниця японська), дерево з семейства шпильковців вже більше ніж пятьдесят літ

*) Автор говорить так сміло про екзотичні рослини; тим часом оказує, що зовсім не знає навіть дуже звичайних, селянам звичних дерев; і так про ялиці (*Abies pectinata* s. *alba*) сніває, що у них „червоні долом пні“!

годуєсь в парках європейських. Орхідеї (зазулинці) не лише бувають заграничні (найбільше в Мексику); єсть споре число родів і у нас, а також в теплівнях належать (звичайно заграничні) зазулинці до найулюбленійших квіток. Про ліяни або пляїни, що творять густу а часто непроходиму спліть в лісах тропікових, знає кожний образований чоловік. Заміг радше був би підніс критик з иншої, а не що так скажу, ботавічної, професорської сторони, чи автор знає або не знає сю або ту рослину. Встромлюване латинських чи грецьких, часто дуже штучно вложених а для уха славянського чужих термінів в поезії єсть безперечно помислом нещасливим і тоє належало в критиці піднести.

Єще чуднійше провадить критик дальше: Так само він уживає великої сили екзотичних (!) назв, не маючи розуміння (?) про форми і барви (?) екзотичних рослин, хоча-б вже й тих, котрі міг бачити в себе. Так в однім віршу він каже, що „пурпурна заря дрожала въ синевѣ цвѣткомъ желтофіоли“. Краска тої рослини зовсім не похожа на червоनावий світ зорі і „желтофіоль“ ужитий тут по просту в роді невдячного риму“. Замітка зовсім хибна.

„Желтофіоль“ не єсть невдячним римом а дійсно російскою назвою рослини *Cheiranthus Cheiri*, котру Римляне називали звичайно

viola або *viola lutea* (у Плівія) — ми же в Галичині зовемо її лях (по нім. Goldlack). Так звані *violaria* згадувані Овидієм, Вергілієм... були то поля, де побіч інших пахучих цвітів плекано лях. По другому: лях (по російски: желтофіоль) не єсть рослиною екзотичною, бо росте дико в полудневій Європі. В третє: лях цвите жовтим цвітом, але в городах плеканий має часто цвіти багряножовті, темно багряні (пурпурові) або бурожовті. Оттак порівнанє сіяви зарі що до барви з цвітом ляку не єсть такою диковиною, як те думає Василь Щурат, котрий, здає ся, злуджений назвою російскою „фіоль“ гадав про цвіт рослини, яка тепер в ботаниці іменує ся: „фіялка“ (*Viola odorata*). Так то тут, як в многих інших місцях Василь Щурат утяв собі до схочу о тім, чого зовсім не знає і надув ся гордо як міхур, щоби закрити свою порожність і по своєму розуміню показати ся „великим“.

І в інших р'чах загургукав Василь Щурат, іменно подакчи короткі оцінки поезій інших авторів ново виданих, при чім також помістив з звичайною своєю зарозумілістю і зухвалостію оцінки язика тих творів. Уваги его що до язика нераз викривлені, односторонні і неправдиві. Який то виключайко в тих критиках, бачимо з того, що приміром порікає загально уживанє слово недуга, а по-

ручає яко „чисто українське“ недуг. Тим часом в нашій мові може бути недуг і недуга, а тає двойність слова, розумієсь, не єсть шкідливою; противно довідно служить приміром в поезії, де як до потреби може ужити ся одна форма або друга.

Та загалом про перехвалки мовні Василя Щурата випадалоби хіба окрему статтю написати.

Ми обмежимо ся тепер на один з найновіших проявів іменно на брошуру: „Др. В. Щурат. Ю. Словацький в українськїм письменстві і перекладі. У Львові 1909. „Осібна відбитка з Сиравозданя (?) гімназії П. у Львові за рік 1909“.

В тій розвідці Василь Щурат розбирає вплив (?) Юлія Словацького в нашій літературі і нечисленні впрочім переклади поезій того поета, які появились в руській мові. На передї статі згадує автор про Словацького „вплив“, який бачить в „Марусі Богуславці“ Куліша. Відтак переходить на переклади декотрих поезій Словацького в нашій мові. Іменно згадує за переклади І. Верхратського, відтак переклади Володимира Кальби, Сидора Твердохліба і свої власні та закордонних писателів М. Старицького і П. Стебницького.

Перед всім люто-запрелюто виразив ся Василь Щурат про мої переклади. Хочемо тут поодинокі єго замітки розібрати.

Найперше починає від вступного слова мого перекладу „Заджумлених батько“, котре подає злобно і з легковаженем. Слова Д-ра А. Малецького, першого основнішого сліди́теля і гідного цінителя Словацького, котрі я у вступнім слові привів, наче указують, що для мене артизм твору „не єсть вихідним пунктом“. Такий то „вихідний пункт“ появляєсь скрізь в злосливій і пустословній балаканині Василя Щурата.

Слідують відтак деякі слова, що „дражнили“ єго артистичні і гармонійні слухи, як: *взнесле*, *розводитись*, *віща*. Але тут, як і даліше оказалась лише єго „незнавья жалкая вина“.

взнеслий = *піднеслий*, *вивисшений*; величний *erhaben*. В рускім *вз* не охотно уживає ся, але зовсім єго оминати не можна. Кажемо згляд місто *взгляд*, до схід сонця м. до *всхід* сонця. Але *взлет* *Aufflug*, а *злет* *Herunterfliegen*, *Zusammenflug*; подібно *вз* в слові *взнеслий*; *взнести*, *вознести* старосл. *взнести*. Анин. Педлярі... дайте йому ідеал гарний, *взнеслий*. Літературно-Науковий Збірник р. 1910, книжка XI. стор. 298. — отож слово *взнеслий* находимо в Літер.-Наук. Збірнику 34 літ після видання: „Заджумлених батько“.

Розводити, розводитись загально звісне слово.

Віща (номін. віщ) слово тоє уживає ся у такого писателя як Степан Руданський. У нас уживають частійше довшого слова віщун, однакож коротше, чисто руске віщ повинно радше уживатись. Подібно віщка = віщунка; віщій = віщунський.

У Куліша читаєм:

Не так лавром искрасили,
Як слізми зросили,
Що не стало на Україні
Віщової сили.

П. А. Куліш, Хуторна поезія. Уві Львові. 1882. Стор. 48. На дваццяти Роковини великого похорону.

Дивоглядами мають бути слова: превосходний, одличче, урозличнене, подрібности.

превосходний польск. wyśmienity. Р. 1876. ужив я того слова; на то понятє красшого слова і тепер не маєм. В „Словарі російско-українськїм“ (вид. 1897. р.) находим: Превосходний = дуже гарний, чудовий. То толкованє „дуже гарне, чудове“, але таки я задержу: превосходний.

одличче. Межи людом коло Києва чув я одличний; чи те слово взяте з російского, не буду розбирати. В кождім разі се слово природійше, ніж приміром тепер зовсім безтолково склепані „ріжноманїтний,

одноманітний“, що суть прямо нісенітницями. Вирочім уживаєм слів: розличний, приличний.

у розличнене. В угорскорускім єсть людове слово: розличний, розлучний. Від того слова зовсім правильно утворене: у розличнене.

подрібність слово загально уживане.

стать = Gestalt; в українськім почавши від Котляревського*) уживає ся, а в Галичині між людом на Поділю; статиця = statua утворене від „стать“ зовсім так, як „водиця“ від „вода“.

Зовсім безлузним єсть сказане Василя Щурата: „кидають ся в очи передовсім незгідні (!?) з поемою Словацького спеціальности галицьких діалектів: ми, моєй, ню, відкіль, полотняной“. Як можуть бути незгідними з поемою наведені форми і слова? От цуєта зовсім балаканина, яка часто буває у наремного і необачного Василя Щурата. Ми, моєй лучає ся не тільки у люду, але і у писателів пр. у поезіях Маркіяна Шашкевича находим:

*) Вергілієва Енеїда (перелицьвана).

Ся звалась дівачарь Камилла,

До пуна жінка, там кобила,

Кобилячу всю мала стать.

ми (мені), ти (тобі), си (собі), тя (тебе), моєй (моєї), му (єму), го (єго) а та-кож: руськов кривлев, днина за днин-нов, шпарков полетів стрілою, і счез стрілов в густій мраці, весело ми з тов гудьбов, під полов бандурка, идучи з далекої дороги, як там жив-єм, тому би-м дала, вчახнула-бим і пр.

І у українських писателів пр. у І. Котляревского*) стрічаєм:

Сторінка 80. Як циган смуглої цери був

„ 107. Не мали ніякої біди.

„ 134. Скрізь прбслана була ряднина
До сáмої фіртки і воріт

„ 145. Ізгинеш од руки моєй

„ 158. Для сильної армії своєї

„ 163. Без битой голої копійки,
Без сей прелестниці злодійки
Не можна воевать ніяк.

Сторінка 186. Одна дороже милої — честь!

„ 196. Якою не терпить твій свинарь.

„ 211. Покрились тьмою вічної ночі

„ 212. На вічність пам'яті своєї

„ 213. І до остатньої каплі крові,
Свою свободу боронить.

*) Писання І. П. Котляревского-го. Санктъ Петербуръ 1862. Стрічки стихів з перелицьованої Вергилієвої Енеїди переписані правописею тепер уживаною. *І. В.*

- „ 291. Так Тури зробив без дальньої думки*)
- „ 200. Мовляв (нехай покой'м у вічний!).
Тепер же злої тієї долі
Як Бога ждати довелось.

(Поезії Тараса Шевченка. У Львові 1867. I. стор. 241).

Форми ю (ню) скрізь уживає наш люд в Галичині і она зовсім добра пр. Кричав на ню (ніхто не скаже у нас „на неї“ або „на єї, її“). В „Погоні“ Марк Шашкевича читаєм:

Завіз сестру до домоньку,
Поховав ю у садочку,
Посадив над не в руточку
А в головах калиноньку.

відкіль (хоть і написано по етимологічному: відкіль) не міг Василь Щурат розпізнати. Єсть се форма стягнена з відколи і означає те, що польське *odkąd* — *von der Zeit an, als.* — Декуда пр. в бойківським го-

*) В прозі українських і галицьких писателів стрічаєм скрізь: смуглої, сильної, битої, милої, якої, своєї і пр., в поезії звичайно також ті форми уживаються, а тільки часом з потреби коротші: сильною, милою, якою і пр. Подібно в поезії німецькій уживають: *zeig's, güt'ger, soll's, hofft'ich, mir's, ich's, dir's, list'ger* і пр. місто *zeige es, gütiger, soll es etc.*

I. B.

ворі твердять коль місто коли, отож з від
коль повстало відкіль.

Инше слово єсть відки, звідки,
звідкіль, відкіль, відкиля, звід-
киля значить skąd = woher. (Українці пи-
шуть „відкіль“, але поки, доки, таки).

Василь Щурат пише з певним родом
легковаження „діялектові форми“, до котрих
зачисляє також „відкіль“. Тим блявканєм
однакож оказав совершене незнанє: »відкіль,
відсіль« єсть вже у Котляревского.

натина, нать у нашого люду часто
уживає ся в значеню: гика, гичка, гиче
пр. у бараболі і пр. Натину скубти над-
морского иру єсть власне в поезії од-
вітнійшим виразом.

в моїм переводі поклав я: „Скубти на-
тину надморского иру“ уживаючи акценту
майже загально уживаного у нашої інтеліген-
ції; але наш люд говорить скубти, скуб-
сти — для того тут справляю: Натину
скубти надморского иру. Зовсім
того не соромлю ся, що тут тепер справляю.
Лучше признати ся до похибки, ніж стати
причиною недокладности і хиби рідного я-
зика).

не рупила тривога груди для
Василя Щурата се непонятне, хиба наперед
подивить ся до оригіналу. Рупити се слово
українське, дуже хороше, вперве і в подібнім

складі ужите Кулішем. В галицкім нарічю суть лише слова: рупа, руп значить Engerling; Made; Wurm. В польск. rurić nagen, beiben, wurmen.

Дітей ще прік трівав — прік старослов. *прокъ то катаλειпов*, reliquiae сей вираз мною утворений. У Василя Щурата мабуть »ліпше« слово »решта« нім. Rest. У Основяненка находим: *прочи* (старослов. *прочь*, *прочий* reliquus, прочий).

Над ложем мати, люлькою дитини. (Nad matki łożem, nad dziecka kołyską). Незрозумілими видались Василеві Щуратові genit. мати і люлька в значіню kołyska.

У Котляревського читаєм :

Стор. 187. Як в північ самую глухую
Єней лиш тільки мав дрімать,
Побачив хмару золотую,
Свою на хмарі гарну матъ.

Стор. 201. Теперь не вільна в жизни матъ.

Люлька значить в російскім те, що наше: колиска, в польскім: kołyska; в польских поезиях, іменно так званої української школи, єсть також уживане часом: lulka в значіню: kołyska. Тосамо і в малорускім часом в печеній бесіді уживає ся люлька, люля, а люляти в дітскій промовці значить: спати.

В одній колисанці (пісни при колисці) співають:

Ой люляй, дитинко, люляй
 (або: Ой люлю, дитинко, люлю!)
 Дитинко маленька,
 Урвала ся під тобою
 Ворозка тоненька.
 Не банно ми за ворозков —
 Тонка ся урвала,
 А банно ми за дитинков,
 Маленька упала!

Звичайно люлька значить Pfeife,
 польск. fajka.

Однак на завтра грім прийшов вразити. На завтра здає ся Василеві Щуратови „польонізмом“, однакож так не єсть. У нашого люду чув я не раз: на завтра пр. на завтра підемо косити. У Котляревського находим:

стор. 278. На-завтре тільки що свитало,
 Уже народ заворушивсь

Галицке на завтра, українське на-
 завтре одвічає польському pazajutrz.

(Завтра, завтре належить порівнати з старосл. за оутрийе tempus matutinum. Сполуку з приіменником за находим в подібних разях в укр. пр. у Котляревського.

Стор. 237. Турн осушивсь після купання,
 І ганусною підкрєпивсь,
 З намету виїхав з арання,
 На кріпость сентябрєм дививсь.

Стор. 276. Колиб пан Феб од перепою
З а р а н ш е в воду не заліз.

Коли терзали болію убійчі. Терзати, розтерзати уживає Основяненко, Кониский, Рудченко... хоть ті слова, трохи задихують стариною. Повісті Григорія Квітки (Основяненка) Санкт Петербургъ 1858 Том другий, стор. 136. так би її р о с т е р з а в.

Ніт дітей — всі в гробі. Ніт в бойківскім і угорско-рускім уживають ся місто: нема. Слово зовсім добре.

А як не скаче з борвієм на беріг,
Для тебе мимрить лиш — для мене
[плаче.

Борвій = вітер бурний чув я у люду на Україні, слово дуже красне; мимрити szemgać слово галицко руске і українське, людове*)

Усе що мало лиш здіб чоловіка.
Здіб подільско-руський вираз, тут як раз пригідний.

Шувір слово людове, галицко-руске: шувір genit. шувіру gen. masc. значить буря.

*) Чорна Рада. Написав П. Кулішъ. Санктъ Петербургъ 1857. Стор. 75. А Черевань, ідучи поруч, прислухавсь, що він собі мимрить. Стор. 381. „Ох, на радах, на радах!“ мимрить Бруховецкий. — I. В.

Ужасна смерти нерухомостію. Жасний в гудульск. страшний; вжасати страшити, укр. жахати старосл. оужасьтъ.

До полотняной дучи. Галицко-руске: дуча, дучка = нора.

Переразні вої = przeraźliwe wusia. Переразний нічим не гірший від Переразливиць, а тим вигіднійший, що коротший.

„Польский лад речень“ заблягузжав Василь Щурат, однакож того ладу не виказав нігде, підносячи річи, що суть спільні одному язюку і другому. Диялектних форм: мнов, вдов, го, нич, пред, хтіло, жилисьмо, виволочи, бічи і т. п. ужив я в декотрих поезиях (найбільше в тім переводі) і зовсім не уважано їх злими. Хибно мізкує той, хто думає, що они негодять ся в поезії. Про де-які форми згадав я попередно; про декотрі прийде ся тепер говорити. І так у Котляревского находим:

- стор. 83. Тут Палинур пред ним заплакав
 „ 100. Еней..
 Пред нею шапочку ізняв.
 „ 134. Послів ввели к царю з пихою,
 Як водило ся у Латин;
 Несли подарки пред собою
 „ 166. Пред страшним воїнством гряде
 „ 173. Пред ним стоїть старий дідище

- „ 203. Но пред Іулом прослезивсь
 „ 234. Що пред тобою дрань і прах
 „ 255. Турн — зирк! і бачить пред собою
 Присяжного свого врага
 „ 267. Латин вельможним з старшиною
 Велить явитись пред собою.
 „ 273. Пред війском опинивсь — як на!
 „ 292. Сестриця і пред ним явилась
 „ 294. Пред ними тільки я смирюсь.

В прозі а також звичайно в поезії уживають перед; в поезії однак, коли потреба для ритму, кладе ся пред. В декотрих зложених словах і в прозі уживає ся пред а не перед пр. предложити, представити, предкладати, предмет і пр.

х т і л о часто у нас говорять місто: хотіло. Форма х т і в місто хотів саме в поезії яко коротша форма пригідна, У Котляревського стрічаєм:

стор. 151. І тільки одповідь хтїв дати

Новійшими часами уживають українські писателі х т і в місто звичайного „хотів“ нераз в поезії, а иноді навіть і в прозі пр.

Спочатку я вернув ся до господи і х т і в те слово викинути з думки (Літ. Науков. Збірник Том LII, кн. XII, 1910. Леся Українка стор. 441).

...що й згадувати не х т і л о ся (Сельма Лягерлеф. Інґрід. Перекл. Дніпрова Чайка (Літ. Науков. Збірник Том LII, кн. XI, 1910.

стор. 397. (порівнати: сохнути і схнути, засохлий і засхлий, зову, зовеш, зове, зовем, зовете, зовуть і зву, звеш, зве, звем, звете, звуть).

ни ч єсть специфічно малоруске людське слово, одвічає старослов. ни чь. Те само значать ні чо, ні що, старослов. ни чь-то.

Форми виволочи, бічи.. видають ся Василеві Щуратові неодвітними; певно думає, що форми, яких на Україні уживають, суть правильними, первістними. Так у нас загально думано. Однак річ має ся інакше. Галицькі форми: волочи, бічи, мочи суть правильні (з волокти, бігти, могти), а на Україні уживані людські форми: (волокти), бігти, могти повстали пізнійше по фальшивій аналогії після правильних: нести, вести і пр.

Фальшиво акцентованими словами уважає Василь Щурат: по́вiтi, видѣрла і пр., бо не знає, що зложені з приіменником вирази можуть часто мати наголос на приіменнику або на слові, з котрим зложені, що іменно в стихах пригідним буває пр. за́мкнений, і за́мкне́ний, на́рiд і на́рoд, по́каз і пока́з, о́каз і ока́з, ви́бажати і вибажа́ти, ви́бажний і виба́жний, ви́гонистий і виго́нний, прóклятий і прокля́-

тий, підпал і підпáл, зáказ і закáз, зáпас і запáс, при́каз і прикáз (пр. у Котляревського).

- стор. 27. Єго й держали на підпáл.
 „ 251. Як задавав Еней затёру
 Всім супостатам на закáз.
 „ 96. Що треба про запáс держать.
 „ 140. І на! через штафет к Плутону
 За підписом своїм прикáз

Часто також зложені частипі як: відкíль і відкиль (відкíль), відсíль і відсиль (відсíль, відсель), покíль і пóкиль, пóтім і потім, пóки і покí, зáраз і зарáз (пр. у Котляревського).

- стор. 155. Відкíль та храбрость уроди-
 [лась
 „ 84. Відкíль такиі се мандрёхи
 „ 98. І думав відкиль взяв ся світ
 „ 84. Геть преч вбíрайтесь відсиль
 [к чортам.
 „ 92. Еней як відсиль відступив
 [ся
 „ 115. Но відсиль час тобі вбíрать
 [ся
 „ 151. Відтíль полізеш, мабуть,
 [рачки.

- „ 71. Покійль прийшов під темний
[ліс
„ 85. Потім все дрібно розказала
„ 76. А потім смерть до артикулу
Ім воздала косою честь
„ 116. Покій аж не сховався отець.
„ 132. Велів тут з а р а з прибирати
„ 61. Були бурлаки сі моторні,
Тут роззнакомились з а р а з.

В п'ятистопнім ямбі Василь Щурат виву-
мав якісь цезури, а за разом пустив карамана,
що „женьські закінчення стихів помішані з му-
жескими шкодять настроєви оригіналу“. Білі
стихи поданого розміру легко можна перевіри-
ти пр. у Гетого: „Iphigenie in Tauris.

Heraus in eure Schatten, rege Wipfel
Des alten, heil'gen, dichtbelaubten Haines,
Wie in der Göttin stilles Heiligtum,
Tret' ich noch jetzt mit schauderndem Gefühl,
Als wenn ich sie zum erstenmal beträte,
Und es gewöhnt sich nicht mein Geist hierher.

П'ятистопний ямб про тоє:

— | — | — | — | — | — | —

або з женьським закінченням:

— | — | — | — | — | — | — (—).

так як перед, а тії форми находимо звичайно і в поезії (пр. у Котляревського: стор. 135. Що прислані через мене, стор. 137. Перед себе списи наставлять).

„иміла“ місто тепер загально уживаного „мала“ стрічаєм в декотрих людських піснях.

полохий = полошливий.
У Котляревського:

стор. 210. Тоді Низ за вербу зібрався,
Як Евріал врагам понав ся
Мов між вовків плоха вівця.

вола́ти, завола́ти, вивола́ти, повола́ти, привола́ти, одвола́ти уживає люд в Галичині і на Україні, остатний вираз звичайно в переноснім значеню. І так пр. в одній галицькій людській співанці стрічаєм:

Не боїть ся ані пана, ні „кріле“ самого,
Но волає на шинкарку: дай горівки много!

У Т. Шевченка в поемі „Наймичка“ находим:

І ледве — ледве одволали
Трохима діда.

воня уживає ся рідко в значеню запах; старослов. воня, в польск. woń, старосл. благовоньнъ *euódhs* подекуди

в малоруск. благовонний. У люду тепер найчастійше в о н я має значене „злий запах“. Завонити ся = засмердіти ся.

ч и т и в а т и = öfters lesen, людове слово, зовсім добре.

п р о з р и с т и й = прозорий, прозорний, przejrzysty, durchsichtig, слово зовсім добре, у люду уживане.

в і д с е л ь = відсиль (відсіль).

„ізумила“ видає ся Василеви Щуратови чимсь надзвичайним, однакож такі форми находять ся часто у люду, як у українсько-го, так галицького, а також у писателів. Для примірів обмежім ся лише на одного Котляревського:

- стор. 7. Що-б ти се сам їй ізвелів
 „ 17. Як швидко оком ізмигнуть
 „ 151. Ми всіх Енеєвих поганців
 Побєм — ізкореним їх род
 „ 171. І дух его ізнемогав
 „ 174. Що-б сею жертвою свиноти
 Себе ізбавити одбід
 „ 183. Все гріти зараз ізвелів
 „ 185. І згину без води мов рак
 „ 187. Духи од себе ізпускала
 „ 194. Турн ім ізволив тимфи дати.
 „ 201. Не жаль нікому, хоть ізслизну

- „ 212. Латинці зараз і зробили
Аби-як мари із дручків
„ 213. І знов о битві помишляв
„ 275. То так мерзено ізкрививсь.

Такі стихи як: І був єм так, як той, що сон жахне пенею, Любви віяне мя овіяло уроче, Летючий усмішок зленув до мя на стиг, Мов гуня голубів на грудь мою так спали — не зрозумілі для такого знавця язика, як Василь Щурат.

Польский (!) лад реченя має бути в етиху: Під ясною дуги в краски богатов брамов —

Страшенне слово госпожею для Василя Щурата в стиху:

Синяви озера було вна госпожéю.

У Котляревського стрічаєм:

- стор. 105. Бо хиріла їх госпожá
„ 253. Моє безсмертє ярує,
Розкошних ласк твоїх бажа,
Тебе Олимп і світ шанує,
Юпитеру ти госпожá.

Тя дожидала аж ізїдеш із потека

Єслиб хто в прозі писав „потік, потека“, було би се зовсім неодвітно. В поезії однак

виїмково може бути потека місто потока

Ритм ужитий мною в перекладі „В Швейцарії“ єсть то шестистопний ямб, найчастійше з цезурою по третій стопі:

— | — | — | — || — | — | — | —

або

— | — | — | — || — | — | — | (—)

Зовсім пуще єсть блягузкане „мішане женьських римів з мужескими негідне з настроєм оригіналу“; рими женьські з мужескими мішають ся в стихах подібних як тут в переводі і тоє зовсім не впливає на настрой поеми.

Василеви Щуратови здає ся, що в поезії рим має головне значенє, а красний рим може і плоху поезию покрити. Тим часом оно далеко не так. У Шевченка рим часто буває слабій (так звані полурими*) у многих українських поетів рими далеко пов-

*) На примір наводим деякі рими з поем Шевченка: воля — долі; Україну — чужині; погибати — хату; люде — гудять; світить — робити; сходить — годі; білолицій — криницю; просіяло — стала; веселілось — шила і пр.

I. B.

нійші і чистійші, та ніяк не мож сказати, щоби через те їх поезії були цінніші, ніж поезії Шевченка. Може бути і так, рими суть і ритм є, та в змісті пустота або крайне безголове, як часто в оригінальних „поезіях“ Василя Шурата.

Тут ще мусим згадати про одно. Я написав переклади двох згаданих поем Словацького р. 1876. Ті переклади тепер не мож оціняти без згляду на відношення літературні, які панували у нас в Галичині р. 1876. Для перекладу вибрав я власне ті дві поеми не лише тому, що они великої артистичної стійности, але також тому, бо в них нема налету політичного. Політичних пісень, хотьби і як артистично викінчених, я-б не переклав ніколи, до них сводобаня не маю, тай годі. Politisch Lied — ein garstig Lied! — як каже Гете.

В „Заджумлених батьку“ оповідане так природне, сцени так проймаві і страшні, так правдиво уявлені, що мусим перед тою поемою склонити голову і узнати великість віща, що в той спосіб виспівав гіркоту людської долі.

Инша знов поема „В Швейцарії“. Єсть она штучна і ніжна, але пливе з серця і тому ділає так чудово.

Василь Шурат робить закид, що діалектизми в поезії ничеві і збавляють вартости

поеми. Той закид в загалі слушний. Тільки Василь Щурат в приміні єго зовсім похибив, бо помиляєсь дуже, если рідше уживані слова зачисляє до шкідних діалектизмів; тимчасом власне в поемах такі слова іменно дають ся ужити одвітно. Еслиб хто писав пр. што місто що, цма м. ть ма, гнес м. днесь, вогорив, говорил або гварил м. говори в, взявси м. я взяв, сірока м. сорока, ми сялисе м. ми сіли, косилим м. ми косили, люд м. лед (лід), пцола м. пчола (бжола), горел м. орел, фто м. хто, тамади, тамадиль м. туди (туда), хоц*) м. хоть, суда м. сюда, сюди, ю, юйка, м. вже, уже і т. п., то б справедливо випадало се виткнути, бо такі місцеві форми лишень непотрібно занечищувалиб язык літературний. Але рідше уживані слова одвітно ужиті збогачують засіб словяний языка і служать до єго окраси і скріплення.

Бруліон В „Швейцарії“ зладив я в цвітні 1876, Р. 1878. я переробив і відписав мій ма-

*) В українськїм пр. у Котляревського находим переважно хоть, рідко хоча́, ще рідше хоч; у Основяненка хоть, рідко хоча: у Шевченка хоч рідше хоча. Галицкі „Українці“ тепер уживають з залюбованєм хоча́. В Галичині уживає наш люд хоть, хотя, хотяй, а на заході навіть „хоц“. Останна форма в літературнім язиці абсолютно бути не може.

нускрипт і мав его видати. Тогож року попросив мене один літерат мій манускрипт до перечитаня. Я о стільки був добродушний, що ему дав, але застеріг собі, щобимені по перечитаню сей час манускрипт віддав. Однак той літерат все відкладав віддачу мого манускрипту, вкінци таки не віддав мені, твердячи, що его загубив... Видаючи р. 1880. „Денницю“ я потребував материялу до часописи, котрий майже весь сам мусів наспоряти. Та не маючи мого переробленого і справленого манускрипту я на скоро взяв мій давний бруліон ще з р. 1876; до переробки і справлюваня я саме тогді не мав часу і покористав ся бруліоном *in crudo*. Та знаю добре, що те все мало що читателя осходить і чи писатель ладив своє писанє годину, день, тиждень, місяць, рік або довше, те ему все одно: оно повинно бути добре. Але розказана мною історія показує, як иноді наші писателі собі помагають в народній праці. Сердечність неімовірна.

Придивім ся тепер ближше переводови „*Ojściec zadżumionych*“ Василя Щурата, котрий сю поему переіменував по своєму на „Чума в Ель-Арші“.

в оригіналі:

1. Trzy razy księżyc odmienił się złoty,
Jak na tym piasku rozbiłem namioty

в переводі Верхратського :

2. Змінив ся тричи місяць білолиций,
Як на піску тім я розп'яв шатро

в переводі Шурата :

3. Вже з лотий місяць обнови́в ся втретє,
Як я поклав на тім піску намети.

Вже в першій стиху находим „злотий“. Вправді стрічаєм в писанях народних нераз „срібло-злото“ „злотоцвіт...“, однако таки не згодили-б ся ми на „злотий“ місто руского „золотий“.

1. O! niewiadoma ta boleść nikomu
Jaka się w mojem sercu dziś zamyka
2. O! невідома нікому та болість,
Якая вині в моїй криєсь груди.
3. Незнава людам мука ся велика
яка містить ся в серцю мому.

Вираз „містить ся“ тут зовсім неодвітний. „Мука“ містить ся в серци так, наче який макаран в пуделку.

1. Od niej (t. j. od rzeczulki) wracała naj-
[młodsza dziewczyna
Z dzbankiem na głowie, prościutka jak
[trzcina,
Przyszła do ognia i wodą z potoka
Śmiejąc się lekko trysnęła na braci.

І бач! — обі так тихо умирали!
 Що хоч по смерти найстаршого сина
 Мої ся очи до сну не склепили,
 Того не чув я, як обі померли.

3. Ще тої-ж ночі Гафне і Аміна
 померли в ліжку лежачи при собі.
 А так спокійно умирали обі
 що я по смерти старшого вже сина,
 до сну повік не склеївши в жалобі
 не чув, коли і як померли обі.

Гафне і Аміна в шатрі не лежали „в ліжку“, тож і не померли в „ліжку“ а на ліжку, на звичайній підстели скоропостижно. „повік не склеївши в жалобі“ не гарно, бридко і не вірно.

1. Rankiem, obiedwie sine jak żelazo,
 Dwie moje córki, zabite zarazą,
 Wywlec kazałem strażnikom z namiotu.
2. Обі у ранці мов желізо сині
 Дві мої дочки вбиті джумою
 Звелїв з шатра виволочи сторожи.
3. Я рано обі, як зелізо сині,
 Чумою вбиті донечки єдині
 Казав забрати сторожам...

Для риму покладено „єдині“. Однак не єдині, бо трета донька ще жила (обі місто обі).

1. Widzisz to słońce w niebie lazurowym?
 Zawsze tam wschodzi za lasem palmowym,
 Zawsze zachodzi za tą piasku górą,
 Zawsze to niebo nie splamione chmurą.
 A mnie się zdało wtenczas niewiem czemu,
 Że słońce słońcu nie równe złotemu,
 I już nie takie, jakie było wczora,
 Ale podobne do słońca upiora.

2. Он бачиш сонце на лазурнім небі?
 За лісом сходить все за тим пальмовим,
 Заходить все за тов піску горою,
 Усе те небо хмаров не сплямлене.
 А ми здалось тогді, чому не знаю,
 Що сонце тоє вже не так сияє,
 Як золоте на небі сьїяло вчєра,
 Але подібне опирю страшному.

3. Чи бачиш сонце в небі лазуровім?
 Що дня воно встає в ліску пальмо-
 [в і м,
 що дня лягає вечер за горою,
 все небо тут несплямлене і м л о ю.
 Мені ж тоді, чи згоря чи з тур-
 [б о т и
 вже й сонце видало ся менше злоте,
 вже не таке, як вчєра, ясне, гоже
 а більш на сонце опира похоже.

Після В. Щ. сонце встає не за лісом а
 таки (мабуть для ритму) „в ліску“, а небо не

сплямлене тут хмарою, але „імлюю“ т. є мракою. Поет в уста зажуреного отця вкладає слова „nie wiem czemu“, сонце видає ся мов опир. Переводник же причину опреділяє так: або з горя, або з турботи!..

1. A niebo, które patrzyło na zgubę
Mego rodzeństwa, moich trojga dzieci
Tak mi się mgliste zdawało i grube
Ziemi wyziewem i słońca purpurą,
Że nie widziałem, czy pacierz doleci
Do Pana Boga, co się zakrył chmurą.
2. А небо, що дивило ся на згубу
Мой родини, трех моїх дітей,
Так ми здавалось морочливе і грубе
Землі помраков і пурпуров сонця,
Що не відав я, чи мольба полине
До Господа, що хмарищем закрив ся.
3. А небо, що дивило ся на згубу
діток — моєї рідної родини,
мені в таку імлу оділось грубу,
в такі порфіри сонця й земні пари,
що я не знав, чи гелос мій долине
до Пана Бога, що сховавсь за
[хмари.

Господа „що закривсь хмарою“ змінив
В. Щ. на „Пана Бога, що сховавсь за хмари“.
В кождім разу дуже прилично.

1. I tak dni dziesięć przeszło, choć nie skoro,
Reszta mych dzieci żyła — wszystko
[czworo.

Małżonka moja serce miała lżejsze
I nawet moje dzieciątko najmniejsze
Żyło i kwiatkiem nie chciało usychać.

2. I так прошло днів десять, хоть не скоро,
Дітей ще прик трівав — усі чотире.
Моя подруга серце мала легше
I принавіть дитя мов найменше
Жило й цвіточком усихать не хтіло.

3. Так десять днів минуло, хоч не живо,
Останних четверо діток — на диво
жило. I легше серце мала жінка.
I наймолодший син — мала дитинка
жила, квітком не хотячи всихати.

„не живо“ єсть вираз діялектний, але тут ужитий не одвітно. Додаток „четверо діток на диво жило“ також не одвітний. Коли пошесть забрала трое дітей — то з того не слідувало, що докөнче мусять всі померти на джуму. Противно, як правдиво в оригівалі сказано, „подруга серце мала легше“, ото-ж надіяла ся, що прочих дітей не ткне смерть кістлява.

1. Stawał się jak mój trup pierworodzony
Z jasnego bladej, z bladej czerwony.
Patrzę! — Na twarzy plam żelaznych krócie,

Więc zawołałem głośno: Śmierć w namiocie!
I pochwycając go z takimi trądy
Wyniosłem na śmierć pomiędzy wielbłądy.

2. Ставав як мій померший первородник,
З ясного блідний — з блідного червоний.
Дивлюсь! — лице желізни криють пля-
[ми —
То-ж голосно скричав: в наметі смерть!
I ухвативши го з таков проказов
На смерть поніс єм геть межи верблюди.

3. В моїх очах він мінив ся так само
як первородний труп — мій син
нещасний --
ясаїв і блід і знов робив ся ясний.
Дивлю-сь: на личку скрізь желізни пля-
[ми...
Як скрикну: смерть в наметі знов між
[нами!
і вхоливши заражену дитину
на степ поніс і між верблюди кинув.

mój trup pierworodzony przeklav B. III.
na „первородний труп, — мій син нещасний“
а на twarzy змінив, як му здавалось красше,
„на личку“. Що-ж то за „личко“ з желізни-
ми плямами чоловіка вмираючого на стра-
шенну заразу! Умираючого сина отець не
відносить, а кидає (!) межи верблюди.

1. Przy konającym czuwaliśmy blizcy
 Ja z wielbłądami — na kolanach wszyscy.
 Łamałem ręce i wołałem głośno:
 Oby nie umarł! lub się był nie rodził!

2. Биля конаючого ми чували,
 Я із верблюдами — всі на колінах,
 Ломив їм руки і скиглив в розпуці:
 Коби не вмер або не був родив ся!

3. I близько ми були при сконї сина
 я і верблюди — впавши на коліна.
 Я голосив заломуючи руки:
 Коб був не вмер! Коб не ро-
 [дивсь на муки!

Oby nie umarł! перетолковав В. Щ. „Коб
 був не вмер“ (гарне знанє польского язика),
 а lub się był nie rodził „коб не родивсь на
 муки“ — также переведене знамените!

1. Miałem na syna trzeciego cierpienia
 Powieki bez łez i serce z kamienia.

2. Мав я на сина третого терпіня
 Безслізні віка, серце скаменіле.

3. Я мав для сина третього терпіня
 без сліз повіки й серце мав з каміня

кâмiнь genit. каменя, а collect. камiне genit.
 камiня — властиво повинно бути серце з кâ-
 меня, камiнне серце.

1. Po córce w pięć dni — o Boże, mój Boże!
 Z wieczora huczeć już zaczęło morze
 I słońca się krąg pochował ponury
 I niebo czarne zaciągnęły chmury.
 Noc przyszła, dotąd w pamięci ohydna
 Ciemna, od gromów czerwoności widna.
 Jeszcze dziś czuję i widzę i słyszę
 Słyszę, jak namiot gęste sieką deszcze,
 Jak się rozciąga, jak głucho szeleszcze,
 Jak się nademną w ciemności kołyszę
 I od piorunów się cały czerwieni,
 Podobny grobom szatańskim z płomieni
 Zdawało mi się za burzy łoskotem
 Żem słyszał martwe dzieci za namiotem
 Wszystkie jęczące przeraźliwie, głucho
 Więc natężyłem wzrok, serce i ucho
 I z przerażeniem rozmyślałem w sobie
 Jak moim dzieciom takiej nocy w grobie!

2. По доні в пять днів — о мій Боже,
 [Боже!

Вже море з вечера ревіти стало,
 І сонця круг ся поховав понурий
 І небо хмари темні замостили.
 Пришла ніч й доси в пам'яті огидна
 Пречорна, грому блиском освітлена.
 Ще днесь чую, як намет густі дощі січуть,
 Як розтягаєсь, глухо шелестить,
 Як надомною в темни ся колише,

І від громів цілий як паленіє,
 Подібен гробам адским, пламенистим.
 Здалось мені за шувіру лоскотом,
 Щом чув померші діти за шатром,
 Усі стогнаючі страшенно — глухо!
 Забилось серце, ухо насторошив
 І з скукою в собі я розмишляв,
 Як моїм дітям тої ночі в гробі?

3. В пять днів по дони — Боже! Боже! —
 [море

вже з вечера розбурхалось на горе
 Мрачний круг сонця заховав ся в

[тіни,
 на небі з чорних хмар зняли ся стіни.

Прийшла ніч доси в пам'яті огидна

Сліпа, від червени громів лиш видна.

Ще вінні ухом чую, ба чую оком,
 як дощ на мій намет паде пото-

[ком,

Як він зніметь ся, шелестить собою,
 й колипуть ся у пітьмі наді мною,
 червоний підчас громових ударів
 немов пекельні могили пожарів.

Здавало ся, що за наметом, з бурі
 я чув дитячі голоси понурі,

Так жалісно всі озивались, глухо,
 що я напружував і серце й ухо

і з жахом розважати став сам в собі,
 як там в таку ніч діточкам у гробі.

„море розбурхалось на горе“, як то на
 горе розбурхалось море, річ невідома; то
 само як мрачний(?) круг сонця заховав ся
 в тіни(?). jeszcze dziś czuję i widzę i słyszę, sły-
 szę, jak namiot gęste sieką deszcze толкує В.
 Щ. „ще нині ухом чую, бачу оком, як дощ
 на мій намет паде потоком“ — добре, що так
 точно означив, а то ще читатель міг би оком
 почути, а ухом побачити, бо справди міг би
 призабути, як чувствовати, коли дощ паде
 фіглярно п о т о к о м...

1. W namiocie pustym ja zostałem z żoną;
 Ale czy pojdziesz? zamiast nas połączyć,
 Boleść obojgu nam rozdarłszy łono
 Zaczęła jakieś jady w serca sączyć,
 I teraz chyba je sam Bóg oczyści.

2. В шатрі пустім я сам лишивсь з женою;
 Та зрозумієш? — біль замість злучити
 Нас, обоім нам розідравши лоно —
 У серця яди почала вливати
 Тепер хиба сам Бог їх очистить.

3. В наметі з жінкою остав я в перше(?)
 Та чи візьмеш ти? Замість нас обое
 зблизити. — горе, лоно нам роздерши
 в серця отрути налило їдкої —
 тепер хиба їх ти о б н о в и ш(?) Боже.

„вперше“ додаток оригінальний. Як то „обно-
 вить“ Біг серця цотросні — трудно і сказати.

1. Słońce wschodziło w upały czerwono,
Co dnia tonęło tam, gdzie teraz świeci,
Jak jaka skrawa pożaru pochodnia.
2. Сходило сонце в упали червоно,
Що дня тонуло там, тепер де світить,
Мов би іскрава похідня пожару.
3. Сходило сонце огненно равнами,
Ховало ся що днини в ті ж блакити
немов пожарний смолоскип огнен-
[ний

Як то сонце ховає ся „в блакити“ не будемо розбирати; „смолоскип“ імовірно Федьковичем утворене, але добре, однакож не може всюди ужити ся. Заходяче сонце порівнати з смолоскипом видає ся мені неодвітним.

1. A żona moja od niespań i troski
Była jak bursztyn albo żółte woski.
2. Моя жена від неспаня, журби
Була янтар мов або жовті воски.
3. А жінка з журб, з безсонних но-
[чий частих
Була жовтійша воску та бурштина.

Переводник ужив comparativ-у, думаючи відай, що так ліпше. Тимчасом єсть то лише „переборщенє недоспіву“.

1. Lekarz nam kazał w sustawy uderzyć,
Tam gdzie zaraza pierwsze rzuca strupy
2. Лікарь звелів вам вдарити в сугасти,
Там, де зараза вперве острупляе.
3. Лікар велів обстукати нас всюди
там, де зараза мече перші струпи

сугасти руске слово (сугаст gen. masc. і сугаста gen. fem.) В. Щ. полишив тоє слово, думаючи мабуть, що оно „діалектове“ і гарно виразив ся „обстукати“.

1. I raz — ach! Boska nademną opieka!
Patrzę, ktoś w namiot mój cicho zagląda—
I ach! — Nie była to już twarz człowieka,
Lecz głowa mego starego wielbłąda.
Spojrzał — i spojrzał z twarzą tak litosną,
Że rozplakałem się jak dziecko głośno.
2. I raz! ах божа надо мнов опіка!
Дивлюсь, в шатро мое хтось заглядае—
I ах! не був то вже вид чоловіка —
Старий верблюд мій голову утирив,
Заглянув — видом глянув так жалобним,
Що я зарюмав мов мала дитина.
3. Аж раз — ах, Божа се (!) була опіка!
дивлюсь, хтось глянув до намету мого;
і ах! — не був то вже вид чоловіка,

то голова була — верблюда мого.
І глянув він так жалісно, прихильно(!)
що як дитина я розплакався сильно.

„не був то вид.. то голова була“... ви-
ражене слабе і млаве. „Верблюд глянув при-
хильно“ — вираз чудний.

1. Patrz na nie, dotknij! nie bój się zarazy,
Nie bój się śmierci, co dotknęciem sinem...
Wszak ty nie jesteś, synu, moim synem.

2. Поглянь на них! діткнись! не бійсь за-
[рази,
Не бій ся смерти, що діткнем синим...
Таж ти, о сину, не моїм єсь сином.

3. Дивись на них! діткнись! не бій ся
[смерти,
Тобі по синім дотику не вмерти.
Таж ти не син мій, ти не син мій сину!
„Тобі по синім дотику не вмерти“ має
бути переводом(!) слів оригіналу.

1. Dziś — oto dziewięć wielbłądów podróż-
[nych,
A na nich — patrzaj, osiem juków próz-
[nych.

2. Днесь — от верблюдів подорожних де-
[вять,
На них диви! порожних вісім вюків.

ся від праці і по неволі гуртковцям і не многим гургурдядькам полишити, як Німець каже, *den Genuss der reinsten, menschlichen Freude, der Schadenfreude.*)*

Та если-б то лиш о мою особу ходило, не дуже би тим троскав ся; але не іде то о мене, а о язык мною люблений, для котрого я працював совістно. Василь Щурат своєю бесідою задурманить не одного, почне нирцем ходити і може через те велику здіяти шкоду рідному языку, ширячи фальшиві погляди що до языка а самому видаючи ся великим знавцем народної бесіди. Шкода рідному языку ним заподіяна ще більше уросте, коли его блявканя ніхто не счистить. Те спонукало мене одповісти, виказати его злобу і показати, як то не одно єму незвісне, не одно таке, про що притьмом хоче говорити. Правда, він еще досить молодий, не одному, сли схоче, може ще навчитись.

Его зарозумілість чудна; пишучи по руски, він гадає, що залучить велику славу. Сприймаючи себе за великого писателя він щиро роздає догани і похвали. Смішне єсть его погордливе вираженє о дяківских вираженях; таж він предся повинен знати, що в у крайньских письмах з уваженєм говорить ся

*) Вжиток найчистійшої, людскої втіхи, шкодолюбя. I. B.

про „ученість“ дяка, що навіть „орапську ціхвіру усюю добре знає“. А то він діймає дякам. Гм! гарне узнанє „рівности“ людскої. Дисегокат! галицький Українець-демократ! Мабуть таким говорєнєм він найдовіднійше думав пописатись своїм „аристократизмом“.

Против Василя Щурата не маю нїякої злости; коли він виступив з своїми першими „поезіями“, я єго лично не знав. Небавки видав він маленьку книжочку „Lux in tenebris“. Почато єго перед всїм незвичайно розхваляти, я перечитав єго »поезії« і пізнав, що они не мають нїякої стійности. Та не висмівав єго і мени, лише дуже умірено (або як декотрі львівські Українці чисто кажуть: »умірковано«) згадав про ті стихи, що они зовсім не мають стійности мимо названя автором нечемною назвою: Lux in tenebris. Хоть я і не рушав імени автора, він на мене розлютив ся, що я єго так »гарні« пісни осудив, тож з тої пори почав ворогувати. В »Ділі« він раз почав свої твори виславляти і прописав навіть в однім стишку, що єго імя стане безсмертним. Но до убезсмертненя імени такі стишки як в Lux in tenebris і тим подібні не причинять ся.

Певно доганим було-б, коли-б хто дійсно цїнні поезії з якоїсь невідомої злости поневіряв; але на хвалу не послужить теж і величанє не вдатних поезий. О Василі Щураті

безпечно можна сказати, що він не поет. Їго оригінальні ліричні „поезії“ не мають змісту; все на один лад торочить ся про якесь веселеньке житє плітки, про якесь солодке горе жизни, якусь любов словами винужденими, не находячими сердечного одзвук у читателя.

Єсли хто не має удачи писаня стихів, може таки навіть дуже ужиточним бути в літературі під иншим зглядом. А те іменно можна б порадити Василеві Щуратові. Надїєм ся, що він надумавшись добре позбуде пиху свого серця і услухає нашої ради.

Поезия ринуча дійсно з сердечного на-строю сама горне до себе. Возьмім пр. останні три роки. Вишли поезії Галичан, людей зовсім молодих. Можна в декотрих поглядах з ними не годити ся, однакож годї відмовити тим поезиям стійности. Прочитавши тії утвари тішити ся треба про такі прояви в нашій літературі. Нема в них перехвалок, але річ сама говорить за себе. Подібно буває і в природі; сїрий, неоказний соловій лунає чаровною піснею.

Ві Львові 20. грудня 1910.

